

ŽMONIŲ SU REGĖJIMO NEGALIA INTEGRACIJOS Į INFORMACINĘ VISUOMENĘ POREIKIS BALTIJOS ŠALYSE

Vida Česnuitytė

Mykolo Romerio universitetas, Socialinės politikos fakultetas, Socialinės politikos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 4715
Elektroninis paštas v.cesnuityte@mrni.lt

*Pateikta 2007 m. rugsėjo 10 d.
Parengta spausdinti 2007 m. lapkričio 14 d.*

Santrauka

2007 m. balandžio–birželio mėnesiais atlikta 106 aklųjų ir silpnaregių bei penkių ekspertų apklausa Baltijos šalyse – projekto SOCRATES/Grundtvig 1 „SEE-VIP-Selected eLearning Education for Visually Impaired People“ dalyvėse. Tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti Baltijos šalių žmonių su regėjimo negalia poreikį ir galimybes mokytis nuotoliniu būdu. Išsiaiškinta, kad aklųjų ir silpnaregių įsitraukimą į nuotolines studijas stabdo motyvacijos integruotis stoka, nepakankama nuotolinių programų pasiūla, nepritaikyta skaitmeninė erdvė, IKT prieinamumas, informacijos stoka. Tačiau potencialių studentų skaičius tarp Baltijos šalių aklųjų ir silpnaregių sparčiai auga. Pagrindinės prielaidos yra didėjanti tiriamos grupės integracija į atvirą visuomenę ir atvirą darbo rinką bei nuolat tobulėjanti nuotolinių studijų sistema.

Pagrindinės sąvokos: aklieji ir silpnaregiai, nuotolinės studijos, kompiuterinis raštingumas, aklųjų ir silpnaregių integracija į informacinę visuomenę.

Įžanga

Informacinė visuomenė, žinių ekonomika ir visą gyvenimą trunkantis mokymasis sparčiai ir nuolat įsitvirtina įvairiose kasdienio gyvenimo srityse: darbe, švietime ir moksle, kultūroje ir laisvalaikio veiklose, daugelyje kitų sričių. Neturėjimas gebėjimų, įgūdžių arba galimybių studijuoti bei naudotis informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis (IKT) mažina galimybes dalyvauti darbo rinkoje, trukdo naudotis skaitmeninės rinkos paslaugomis, visavertiškai dalyvauti socialiniame gyvenime. Taigi šiuolaikinėje visuomenėje pagrindiniais integracijos į visuomenę veiksniais tampa gebėjimai priimti, suprasti ir valdyti žinias bei informaciją, o mokymai ir mokymasis įgyja tokių gebėjimų ugdymo subjektų statusą. Kyla būtinybė kurti nuolat besimokančiųjų visuomenę, kurios kiekvienas narys būtų aktyvus mokymo proceso dalyvis.

„Mokymosi visą gyvenimą memorandume“ (A Memorandum on Lifelong Learning, 2000) pažymima, kad informacinės visuomenės sąlygomis mokymai Europos Sąjungoje turėtų būti grindžiami individų poreikiais bei galimybėmis. Keliamas pagrindinis reikalavimas – prieinamumas kiekvienam visuomenės nariui nepaisant amžiaus, socialinės padėties, kultūrinės situacijos ir kitų veiksnių. Mokymo ir mokymosi programų bei metodų pasiūla ir prieinamumas turėtų atitikti įvairių socialinių grupių atstovų, tarp jų ir aklųjų bei silpnaregių, poreikius bei galimybes.

Siekiant sudaryti kuo palankesnes sąlygas akliesiems ir silpnaregiams integruotis į visuomenės gyvenimą naujomis sąlygomis, 2005 m. pabaigoje pradėtas vykdyti SOCRATES/Grundtvig 1 projektas „SEE-VIP-Selected eLearning Education for Visually Impaired People“ („Žmonių su regos trūkumais galimybių naudotis informacinėmis technologijomis plėtra“; www.seevip.net/en/index.html). Įgyvendinant projektą bus sukurta vadinamoji platforma, padėsianti akliesiems ir silpnaregiams mokymo tikslais bendrauti su profesionaliais ir neprofesionaliais mokytojais.

Šiame straipsnyje pristatomi įgyvendinant projektą SEE-VIP atlikto Baltijos šalių aklųjų ir silpnaregių poreikio mokytis nuotoliniu būdu tyrimo rezultatai. Tyrimas atliktas 2007 m. kovo–rugsėjo mėnesiais. **Tyrimo tikslas** – išsiaiškinti Baltijos šalių aklųjų ir silpnaregių poreikį ir galimybes mokytis

nuotoliniu būdu. **Tyrimo objektas** – Baltijos šalių (pirmiausia projekto dalyvių – Lietuvos ir Estijos) aklieji ir silpnaregiai. **Tyrimo dalykas** – tiriamosios grupės poreikis ir galimybės mokytis nuotoliniu būdu.

Straipsnyje keliami uždaviniai:

- Pateikti bendrosios Baltijos šalių aklių ir silpnaregių įtraukties į informacinę visuomenę būklės apžvalgą.
- Remiantis empiriniais duomenimis ištirti aklių bei silpnaregių nuostatas dėl studijų nuotoliniu būdu.
- Remiantis empiriniais ir kitais prieinamais duomenimis išsiaiškinti trukdžius bei palankius veiksnius, kurie veikia galimybes akliems ir silpnaregiams studijuoti nuotoliniu būdu Baltijos šalyse.

Įgyvendinant projektą SEE-VIP tyrimo rezultatai turėtų padėti Baltijos šalyse tikslingai pritaikyti kuriamą nuotolinių mokymų platformą akliems ir silpnaregiams. Plačiau prasme tyrimo rezultatai prisidės prie Baltijos šalių aklių ir silpnaregių įtraukties į informacinę visuomenę.

Tyrimo metodologija. Tyrime panaudota Baltijos šalių aklių ir silpnaregių atlikta anketinė apklausa. Anketos elektroniniu būdu išsiųstos vietinėms institucijoms, atstovaujančioms akliems ir silpnaregiams arba palaikančioms kitokius ryšius su tiriamąja grupe. Vietose aklieji ir silpnaregiai buvo kviečiami užpildyti anketas. Anketavimo metodu gauti duomenys papildyti kitais metodais gautais duomenimis: dokumentų analizės rezultatais, statistikos ir ekspertų apklausos duomenimis. Kitaip tariant, tyrime taikyta socialinių tyrimų metodų trianguliacija. Lauko darbai vyko 2007 m. balandžio pabaigoje – birželio viduryje.

Tyrimo imtis. Dėl dviejų pagrindinių priežasčių – statistikos duomenų stygiaus ir regos negalia turinčių asmenų registro prieinamumo – tyrime taikyta netikimybinė patogi atranka. Baltijos šalyse apklausti 106 respondentai: Lietuvoje – 74, Estijoje – 17, Latvijoje – 15. Be to, Lietuvoje atlikti penki pusiau struktūruoti interviu su ekspertais, kurie nuolat dirba su regėjimo negalia turinčiais žmonėmis: A ekspertas – Lietuvos aklių ir silpnaregių ugdymo centro (LASUC) Kompiuterinės technikos taikymo centro atstovas; B ekspertas – Lietuvos aklių ir silpnaregių sąjungos (LASS) tarybos atstovas; C ekspertas – LASS įmonės atstovas; D ekspertas – LASS įmonės atstovas; E ekspertas – LASS socialinio darbo koordinatorius.

Duomenų apdorojimo metodai. Nors aklių ir silpnaregių apklausa nėra reprezentatyvi, duomenų analizėje taikomi ir kiekybinio tyrimo metodai remiantis prielaidomis: 1) asmenys su regos negalia Baltijos šalyse iki šiol turėjo gana ribotą išsilavinimo, profesijos bei darbo pasirinkimą, todėl jų gyvenimo būdas turėtų būti panašus, o nuomonės į reiškinius bei procesus visuomenėje neturėtų būti itin skirtingos; 2) kitais duomenimis (statistika, dokumentų analizės, ekspertų apklausos) papildyti apklausos duomenys pakankamai rodo Baltijos šalių gyventojų su regos negalia poreikį mokytis nuotoliniu būdu bei integracijos į informacinę visuomenę būklę.

Baltijos šalių aklių ir silpnaregių įtraukties į informacinę visuomenę būklė

Dalyvavimas mokymuose. Daugelį dešimtmečių Baltijos šalių aklieji ir silpnaregiai, baigę mokslus formalioje švietimo sistemoje, grįždavo dirbti į Aklių ir silpnaregių sąjungos sistemą. Nusistovėjusi tradicija suteikdavo socialiai saugią aplinką, garantavo stabilias pajamas, keldavo mažesnius reikalavimus profesinei kvalifikacijai. Rinkos ekonomikos sąlygomis regėjimo negalia turintieji vis dažniau įsidarbina atviroje visuomenėje arba kuria savo verslą. Aktyvesnis aklių ir silpnaregių atėjimas į atvirąją darbo rinką ypač ėmė ryškėti per kelerius pastaruosius metus. Tačiau naujas gyvenimo būdo modelis susijęs su problemomis (Hallahan, Kauffman, 2003; Ušeckienė, Baranauskienė, 2005).

Didžiausia integracijos į darbo rinką kliūtis yra menkas išsilavinimo lygis, trukdantis sparčiai prisitaikyti prie struktūrinių pokyčių darbo rinkoje. Be to, pastaruoju metu kyla reikalavimai netgi dirbantiems aklių ir silpnaregių organizacijų sistemoje, pavyzdžiui, reikalaujama turėti socialinio darbuotojo kvalifikaciją (Lietuvoje), kompiuterinio raštingumo žinių ir įgūdžių, mokėti rengti projektus. 2005 m. Lietuvoje atliktas regėjimo negalia turinčių bedarbių tyrimas (Lietuvos aklių ir silpnaregių sąjunga, 2007) parodė, kad pagrindinės regėjimo negalia turinčiųjų bedarbystės priežastys yra sutrikusi sveikata (apie dešimtadalį bedarbių, be regėjimo negalios, turi proto arba psichikos negalia, dešimtadalį – serga diabetu) ir darbo neradimas. Vos 5 proc. teigė nedirbantys dėl mokymosi. Šios bedarbių grupės išsilavinimo lygis yra gana žemas: tik penktadalį bedarbių turėjo aukštesnį nei vidurinis išsilavinimą, dominavo asmenys, turintys pagrindinį (40 proc.) arba vidurinį (37 proc.) išsilavinimą; 5 proc. – neturėjo jokio išsilavinimo. Net trečdalis bedarbių, kurie teigė, kad yra informuoti apie galimybes mokytis, neturėjo tikslo įgyti vidurinio išsilavinimo arba mokytis profesijos. Pasyvus požiūris į mokymąsi iš dalies susijęs su planais likti LASS sistemoje – čia reikalavimai darbo jėgai atitinka sveikatos būklę ir nemo-

tyvuoja siekti aukštesnio išsilavinimo arba dalyvauti kitokio pobūdžio mokymuose. Vis dėlto 22 proc. norinčiųjų gauti reabilitacijos paslaugas nurodė, kad norėtų įgyti kompiuterinio raštingumo pagrindus. Penktadalis neregijų bedarbių norėtų mokytis ne kur kitur, o namuose.

Ryškėja nauji jaunos žmonijos su regos negalia kartos požūriai į išsilavinimą ir gyvenimo planus. Vis daugiau regėjimo negalią turinčių vaikų ir jų tėvų pradeda ruošti gyvenimui atviroje visuomenėje jau nuo vaikystės, t. y. renkasi mokymąsi bendrojo lavinimo mokyklose. Deja, šalies bendrojo lavinimo mokyklų pasirengimas integruoti negalią turinčiuosius dar nepakankamas, kyla nemažai problemų, todėl dalis aklųjų ir silpnaregių lieka specializuotose mokyklose arba į jas grįžta po nesėkmingų bandymų integruotis bendrojo lavinimo mokyklose. Specializuotose mokyklose kasmet brandos egzaminus laiko 10–15 sutrikusio regėjimo jaunuolių, iš jų 70 proc. stoja į aukštąsias ir aukštesniąsias mokyklas. Naujomis sąlygomis aklieji ir silpnaregiai vis dažniau renkasi profesijas, kurios iki šiol nebuvo būdingos regėjimo negalią turintiems asmenims. Tradiciškai regėjimo negalią turintys asmenys rinkdavosi: pynėjo, drožėjo iš medžio, keramiko, muzikanto, pedagogo (tiflopedagogika, muzikos, humanitarinių mokslų, matematikos mokytojo) profesijas. Paskutiniaisiais metais regėjimo negalią turintys asmenys renkasi masažuotojo, socialinio darbuotojo, žurnalisto, tikybos mokytojo, verslo ir vadybos, IKT specialisto arba kt. profesijas. Didėjant integracijai į atvirą visuomenę bei pritaikant technologijas regėjimo negalią turinčiųjų gebėjimams, akieji ir silpnaregiai susiduria ne tik su profesinių kvalifikacijų ir įgūdžių, bet ir su bendrųjų gebėjimų stoka, pirmiausia – užsienio kalbų mokėjimu. Kalbų nemokėjimas arba prastas mokėjimas tampa kliūtimi internetu arba gyvai bendrauti su užsienio šalių neregiais, skaityti literatūrą užsienio kalbomis (pradėjus kompiuterine technika spausdinti literatūrą Brailio raštu, akliems pateikiama daugiau spaudinių) (Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga, 2007).

Kartu su kintančiais reikalavimais regėjimo negalią turinčiai darbo jėgai kuriasi ir atitinkama paslaugų rinka. Pavyzdžiui, Lietuvoje neregijų ir silpnaregių pastangas įgyti profesiją, siekti mokslo remia LASS (Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga, 2007). Organizacija pasiekė, kad besimokantiems aukštesniosiose ir aukštosiose mokyklose neregiams būtų mokamos išmokos skaitytojui samdyti. Besimokantys neregiai aprūpinami diktofonais, magnetofonais garsinėms knygoms skaityti, kompiuterinėmis užrašų knygelėmis, specialiąja kompiuterine technika. Techninės pagalbos priemonės skiriamos arba išnuomojamos. Panaši pagalba teikiama ir baigus studijas, jeigu darbe reikalinga reginio žmogaus pagalba. Mokymo paslaugas akliems ir silpnaregiams teikia ir kitos institucijos. Pavyzdžiui, Neįgalųjų verslo informacijos centras (NVIC) kaupia ir neįgaliesiems prieinama forma skleidžia informaciją apie verslo sąlygas Lietuvoje ir Europos Sąjungoje, padeda užmegzti kontaktus su potencialiais verslo partneriais, propaguoja pažangias ekonomikos idėjas visuomenėje, teikia verslo informacijos, konsultacijų ir mokymo paslaugas. Naudodamiesi šių ir panašių institucijų pagalba Baltijos šalių akieji ir silpnaregiai gali gauti formaliojo arba neformaliojo švietimo paslaugas, įgyti reikiamų žinių ir įgūdžių. Be to, šalies formaliojo švietimo sistemos mokymo įstaigos akluosius ir silpnaregius priima ir traktuoja kaip lygiaverčius studentus, o studijų prieinamumą neįgaliesiems remia valstybė.

Kompiuterinis raštingumas. Baltijos šalyse kompiuterinio raštingumo žinių turi kiek daugiau nei trečdalis suaugusių gyventojų (Eurostat, 2007). Lietuvoje kompiuterinio raštingumo žinių ir įgūdžių turi maždaug kas trečias suaugusysis. Kompiuterinis raštingumas įgyvendinamas valstybiniu lygiu, yra patvirtinta „Visuotinio kompiuterinio raštingumo programa“ (2004), kuria siekiama, kad visi visuomenės nariai įgytų kompetenciją, atitinkančią informacinės visuomenės reikalavimus. Estijoje, skirtingai nei Lietuvoje, mokymai yra labiau liberalizuoti. 2001 m. įkurtas Look@World Foundation, kurio veiklą finansavo privačios kompanijos ir kuris organizavo kompiuterinio raštingumo pagrindų mokymus. Vien 2002–2004 m. apmokyta 10 proc. saugusių gyventojų. Šiandien Estijoje pasiektas didžiausias Baltijos šalyse kompiuterinio raštingumo lygis (43 proc.) (Public Online Services, 2005).

Baltijos šalių akliems ir silpnaregiams kompiuterinio raštingumo žinios taip pat nebe prabanga, o būtinybė. Jiems tai – informacijos šaltinis (skaito knygas, periodinę spaudą, ieško darbo), darbo priemonė (pakeitė rašomąsias mašinėles ir kitas darbo priemones), laisvalaikio leidimo vieta ir priemonė (žaidžia šachmatais, kitus žaidimus, bendrauja). Kompiuterius daugelis neregijų specialistų – žurnalistų, teisininkų, bibliotekininkų – naudoja darbe, leidžiant Brailio literatūrą bei periodiką, garsinant knygas. Regėjimo negalią turintys žmonės sėkmingai dirba Windows aplinkoje, naršo internete, geba kurti internetinius puslapius, naudodamiesi televizinėmis didinimo priemonėmis skaito tekstą reginčiųjų raštu. Pastaruoju metu ne tik jaunimas, bet ir vyresni žmonės mokosi kompiuterinio raštingumo, įsigyja kompiuterius ir jais dirba. Estijoje prieš dešimtmetį įkurtas specialus fondas, kurio tikslas – padėti akliams šviestis, mokytis, o viena svarbiausių fondo krypčių – kompiuterizacija. Šiuo metu yra parengta specialistų, kurie sėkmingai įstoja ir baigė studijas, susijusias su tiksliaisiais mokslais bei informacinėmis technologijomis (Public Online Services, 2005). Lietuvos akieji ir silpnaregiai mokytis dirbti kompiuteriais pradėjo panašiu metu kaip ir „sveikoji“ visuomenės dalis (Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga, 2007). Šiuo metu Lietuvoje yra aklųjų ir silpnaregių – diplomuotų teksto rinkėjų kompiuterių.

teriu, maketuotojų, kompiuterių tinklų administravimo specialistų ir programuotojų. Yra net įkūrusių verslą informacinių ir komunikacinių technologijų srityje (pavyzdžiui, „Etalinkas“ (www.eks.lt)).

Baltijos šalyse kompiuterinio raštingumo mokymo paslaugas teikia tiek formalios, tiek ir neformalios švietimo sistemos institucijos. Tendencijos galioja tiek sveikajai visuomenės daliai, tiek ir regėjimo negalią turintiems gyventojams. Jau išleisti leidiniai, padedantys žmonėms su regos negalia kompiuterinio raštingumo mokytis savaraniškai, aklieji ir silpnaregiai kompiuteriu dirbti neformaliai moko vieni kitus. Kaip rodo praktika, pagrindiniai veiksniai, turintys įtakos aklųjų ir silpnaregių galimybėms įgyti kompiuterinį raštingumą, yra:

- **Sveikata:** dalis aklųjų ir silpnaregių, be regėjimo sutrikimų, turi ir kitų negalių, dėl kurių sunkiau naudotis aklajam pritaikyta kompiuterine technika (pavyzdžiui, dėl diabeto pirštai tampa nejautrūs, dėl klausos sutrikimų gali naudotis balso sintezatoriumi).
- **Motyvacija:** jeigu kompiuterinio raštingumo mokomasi siekiant integruotis į darbo rinką, neretai tenka nusivilti. Įgyti profesiją, susijusią su infomacinėmis technologijomis, aklajam arba silpnaregiui nebėra problema, didesnė problema – įgijus IKT specialisto diplomą rasti darbą – dėl darbdavių nuostatų, dėl kompiuterizuotų darbo vietų stokos, ypač mažesniuose miestuose arba kaime, dėl kitų priežasčių. Įgytos žinios neretai lieka nepanaudotos. Tačiau yra ir sėkmingų atvejų, kai kompiuterių ir informacinių technologijų specialistai – neregiai arba silpnaregiai yra ypač vertinami darbdavių dėl savo kompetencijų.
- **Mokymo paslaugų prieinamumas:** dauguma aklųjų ir silpnaregių nori mokytis savo gyvenamojoje vietoje. Tokiu atveju galimybės įgyti kompiuterinio raštingumo žinių priklauso nuo atitinkamų paslaugų infrastruktūros išvystymo vietovėje. Dėl šios priežasties blogiausias sąlygas turi kaimo ir atokesnių regionų gyventojai.
- **Kompiuterinė technika:** aklieji ir silpnaregiai naudojami tomis pačiomis IKT kaip ir sveikieji, tačiau akliems ir silpnaregiams yra būtinos specialios priemonės (pavyzdžiui, ekrano vaizdo skaitytuvas, Brailio eilutė, balso sintezatorius; aklųjų darbą kompiuteriu ypač spartina kalbos sintezatorius). Taigi akluosius ir silpnaregius aprūpinant kompiuterine technika prireikia papildomų etapų, dalyvių bei finansinių lėšų.

Apsirūpinimas kompiuterine technika ir internetu. Eurostato duomenimis, Lietuvoje internetu nuolat naudojasi 38 proc. suaugusių gyventojų, Latvijoje – apie 45 proc., o Estijoje – 56 proc. (Survey on Information and Communication Technologies in enterprises, 2006). Internetas dažniausiai naudojamas ryšiams užmegzti ir palaikyti, informacijos paieškoms, periodinei spaudai skaityti, bankų operacijoms atlikti. Baltijos šalyje paprastai internetu naudojasi namuose, kiek rečiau – darbe. Mokymo įstaigose internetu naudojasi tik apie dešimtdalis suaugusių gyventojų. Praktika rodo, kad pagrindiniai interneto vartotojai yra mokiniai ir studentai, kiek mažiau – dirbantys asmenys.

Aklųjų ir silpnaregių kompiuterizavimas Estijoje prasidėjo prieš dešimtmetį. Šalies neįgaliųjų aprūpinimu specialiomis priemonėmis rūpinasi valstybė, padeda aklųjų ir silpnaregių organizacija, o lėšos gaunamos iš projektinės veiklos, privačių rėmėjų ir kt. Regėjimo negalią turintys žmonės jau turi neblogos kokybės sintetinės kalbos įrangą. Tačiau daugelis problemų išlieka. Dar nesukurta elektroninė biblioteka akliems ir silpnaregiams, kaip kad yra Lietuvoje. Vis dar labai skiriasi miesto ir kaimo gyventojų apsirūpinimas IKT priemonėmis. Dėl lėšų taupymo neretai perkamos nepakankamai kokybiškos priemonės. Esamomis sąlygomis namuose kompiuterius turi vos keletas regėjimo negalią turinčių žmonių.

Lietuvos aklieji ir silpnaregiai aktyviai siekia, kad būtų įgyvendinta nuostata „į informacinę visuomenę be atskirties“: ragina Vyriausybę priimti įstatymus, garantuojančius skaitmeninės aplinkos pritaikymą neregiam; derasi su paslaugas teikiančiomis įmonėmis; rengia viešųjų ryšių kampanijas, kuriose informuoja visuomenę ir atsakingas institucijas, kaip turėtų būti pritaikoma informacinė ir fizinė aplinka. Dabartiniu metu sparčiai daugėja regos negalią turintiems žmonėms adaptuotų svetainių internete. Nuo 2004 m. Lietuvos aklųjų inovacinių sąjunga kuria elektroninių straipsnių bazę, kurioje akliems moksleiviams, studentams ir kitiems regėjimo negalios žmonėms elektroniniu būdu prieinama mokslui bei darbui reikalinga informacija (Elektroninių straipsnių bazė neregiam ir silpnaregiams, 2007). Po derybų su AB „Lietuvos telekomas“ LASS įvestas internetinis ryšys, aklieji ir silpnaregiai lengvatiniu tarifu naudojami internetiniu ryšiu namuose. Tačiau IKT ir skaitmeninė aplinka vis dar nepritaikyta:

- Vyriausybės nutarimas apie **Interneto svetainių prieinamumą neįgaliems žmonėms** galioja tik valstybės įstaigų svetainėms. Lietuvos aklieji ir silpnaregiai siekia, kad nutartimas galėtų visoms lietuviškoms svetainėms ir visos lietuviškos svetainės būtų pritaikytos negaliai.
- **Skaitmeninių leidinių pasiekiamumas akliems viešojoje erdvėje.** Lietuvoje sparčiai kompiuterizuojamos bibliotekos, tačiau iki šiol nė vienoje, net pačioje didžiausioje, šalies bibliotekoje nėra regėjimo negalią turinčiam žmogui pritaikytos kompiuterizuotos darbo vietos.

- Nepakankamai **adaptuota kompiuterinė technika**. Lietuvos aklieji ir silpnaregiai, skirtingai nei Estijos ir Latvijos aklieji ir silpnaregiai, vis dar neturi pakankamos kokybės kalbos sintezatoriaus.
- **Adaptuotos kompiuterinės technikos ir programinės įrangos kaina** prieinama vos vienam kitam šalies aklajam bei silpnaregiui. Iš valstybės, labdaros, projektinės veiklos, kitų šaltinių gaunamos lėšos nėra pakankamos regėjimo negalia turintiems gyventojams sudaryti galimybes naudotis kompiuteriais ir internetu. Todėl LASS sistemoje steigiamos specializuotos darbo vietos, kur aklieji ir silpnaregiai gali naudotis kompiuteriu bei internetu. Neregiamis lengvatinėmis sąlygomis nuomojami kompiuteriai bei specialios kompiuterinės technika arba padedama ją įsigyti. Šiuo metu namuose kompiuterius turi vos keletas Lietuvos aklių ir silpnaregių, o kompiuteriais ir internetu dažniausiai naudojasi Lietuvos aklių ir silpnaregių ugdymo centre (LASUC), regioniniuose socialinių paslaugų bei bendruomenių centruose.
- Kaimo ir atitolusių regionų aklieji ir silpnaregiai kartu su negalios neturinčiais šalies gyventojais išlieka atskirtyje dėl **infrastruktūros nebuvimo**.

Įtrauktis į nuotolines studijas. Lietuvoje nuotolinės studijos yra sudėtinė švietimo sistemos dalis, labiau siejama su formaliąja švietimo sistema. Nuotolinio švietimo paslaugų teikėjai dažniausiai yra universitetai ir kolegijos, nors įsitraukia privačios įmonės, viešosios (siekiančios pelno ir ne pelno) įmonės, nevyriausybines organizacijas, darbo rinkos mokymo ir konsultaciniai centrai. Tačiau esama sistema dėl menkos programų pasiūlos, nepakankamai išvystytos infrastruktūros dar neįtraukia dalies suaugusiųjų (Lietuvos informacinės visuomenės plėtros iki 2010 metų strategija; Lietuvos mokslo ir studijų kompiuterių tinklo LITNET 2005–2009 metų plėtros LITNET-2 programa, 2005; Lietuvos distancinio mokymo centras, 2007). Estijoje nuotoliniu būdu mokosi dešimtys tūkstančių suaugusiųjų; studijuojančiųjų nuotoliniu būdu dalis beveik prilygsta ES vidurkiui ir yra didesnė nei Lietuvoje arba Latvijoje. Kursai ir programos dažniausiai pasirenkami kaip papildomi šalia kitų, dažniausiai formalioje sistemoje, studijų. Tačiau nuotoliniai mokymai šalyje nelaikomi prioritetine valstybės politikos dalimi, todėl neretai susiduriama su teisinėmis bei paslaugas teikiančių institucijų veiklos koordinavimo, nepakankamai išvystytos infrastruktūros ir kt. problemomis (Estonian e-University consortium, 2007; Estonian e-Vocational School consortium, 2007; Estonian e-Learning Development Centre, 2007; e-Learning Development Strategy 2007-2012).

Apibendrinant galima teigti, kad Baltijos šalyse IKT skverbties rodikliai (mokymasis visą gyvenimą, IKT raštingumas, apsirūpinimo kompiuteriais ir internetiniu ryšiu, nuotolinės studijos) vis dar mažesni, palyginti su atitinkamais ES rodikliais, nors auga sparčiai. Baltijos šalių aklieji ir silpnaregiai taip pat gana sparčiai įsitraukia į informacinę visuomenę. Netgi yra įgiję su informacinėmis technologijomis susijusias profesijas. Vis dėlto dauguma regos negalia turinčių žmonių nėra pakankamai integruoti į informacinę visuomenę. Integracijos į informacinę visuomenę sėkmes ir nesėkmes, be bendrų IKT skverbties šalyje tendencijų, lemia papildomos kliūtys: skaitmeninės aplinkos ir IKT adaptavimas, atitinkamų paslaugų infrastruktūra, IKT ir susijusių paslaugų kaina, nuotolinių kursų ir programų pasiūla, nesuvoktas poreikis bei asmeninė motyvacija.

Žmonių su regos negalia nuotolinių studijų poreikio tyrimas Baltijos šalyse

Respondentų socialinis portretas. Aklių ir silpnaregių apklausoje dalyvavo 53 proc. vyrų ir 47 proc. moterų. Trečdalį sudarė 35–44 metų asmenys, kitoms amžiaus grupėms atstovavo maždaug po penktadalį respondentų, 55 metų ir vyresniems – dešimtadalį respondentų. Tik apie trečdalis respondentų turėjo aukštąjį išsilavinimą, kiti – vidurinį ir žemesnį išsilavinimą. **B eksperto** ir **E eksperto** duomenimis, paskutiniiais metais ryški tendencija, kad apie 80 proc. baigusių vidurines mokyklas aklių ir silpnaregių jaunuolių renkasi studijas aukštosiose mokyklose. Be to, tarp LASS narių yra dar apie 20–30 žmonių, kurie, būdami vyresnio amžiaus, studijuoja siekdami persikvalifikuoti.

Daugiau kaip pusė respondentų gyveno didmiesčiuose, kuriuose yra 500 ir daugiau tūkstančių gyventojų, apie trečdalis – rajonų centruose arba miesteliuose, kiek mažiau nei dešimtadalį respondentų – kaime. Asmenų su regėjimo negalia pasiskirstymą gyvenamosios vietovės atžvilgiu neretai lemia specialiųjų mokyklų vaikams su regėjimo negalia išsidėstymas didmiesčiuose. Atvykę mokyti į specialiąsias mokyklas ir jas baigę regėjimo negalia turintieji neretai čia ir lieka gyventi. Asmeniui su regos negalia gyvenimo didmiestyje pranašumai yra geriau pritaikyta aplinka, labiau išvystyta socialinių paslaugų infrastruktūra bei negaliai tolerantiškesnė visuomenė.

Respondentai atstovauvo visiems regos negalios lygiams¹ – nuo sunkiausio (I grupė) iki lengviausio (III grupė). Daugiau kaip pusė respondentų turėjo I grupės invalidumą, iš jų dalis visai nemato, kitų regėjimas išlikęs ne daugiau kaip 20 proc. Tai grupė respondentų, kuriems labiausiai reikalingos specializuotos priemonės bei kitų asmenų pagalba mokymosi procese bei dirbant. Daugiau kaip trečdalis respondentų turėjo II invalidumo grupę. Tokios grupės asmenų negalia yra gana sunkios formos, tačiau jie geba dirbti ir savarankiškai savimi rūpintis. Lengviausia negalios forma pasižymi asmenys, turintys III invalidumo grupę. Paprastai jie gali savarankiškai mokytis, dirbti, integruotis į visuomenės gyvenimą. Tyrime tokių respondentų buvo vos 2,9 proc.

Mokamą darbą turėjo 65 proc. apklaustųjų aklųjų ir silpnaregių, apie dešimtadalis ieškojo darbo. Pusė respondentų turėjo profesiją, ją įgijo baigę studijas, o du trečdaliai turėjo planų arba bent svajojo apie kokią nors profesiją. Tarp turinčiųjų profesijas dominavo socialinės arba humanitarinės krypties darbuotojai (socialinis darbuotojas, filologas, ekonomistas, pedagogas, tifold pedagogas, psichologas, muzikas, kt.). Po keletą respondentų turėjo darbininkiškas profesijas (šaltkalvis, tinkuotojas, baldų apmušėjas, konditeris, kt.), paslaugų sferos profesijas (masažuotojas, medicinos sesuo, vadybininkas, pardavėjas, kt.). Apklaustieji taip pat planavo arba svajojo įgyti humanitarinio arba socialinio profilio profesijas. Tačiau respondentai nurodė ir keletą šiai socialinei grupei naujų profesijų: sociologas, teologas, veterinaras; per ketvirtadalį respondentų nurodė, jog norėtų įgyti profesiją, susijusią su informacinėmis technologijomis. Empiriniai duomenys leidžia teigti, kad aklieji ir silpnaregiai Baltijos šalyse domisi savo galimybėmis darbo rinkoje ir planuoja arba bent svajoja apie naujus integravimosi į darbo rinką būdus.

Tyrimo metu 34 proc. respondentų darbo neturėjo, 26 proc. iš jų darbo nei turėjo, nei ieškojo. Trečdalis respondentų neplanavo įgyti ir nemastė apie jokią profesiją. Konkrečių priežasčių, kodėl neišsko darbo, apie pusę darbo neturinčių respondentų nenurodė. Kiti respondentai kaip darbo neturėjimo priežastį dažniausiai nurodė prastą sveikatą. Po keletą respondentų kaip savo nedarbo priežastį nurodė įsipareigojimus šeimai, studijas bei prarastas viltis rasti darbą. Tik vienas kitas respondentas teigė, kad iš viso neketina dirbti, kadangi pragyvenimo lėšų pakanka, o kitų motyvų dalyvauti darbo rinkoje neturi.

Kompiuterinis raštingumas. Tyrimo rezultatai parodė, kad kompiuteriu naudotis moka per tris ketvirtadalius respondentų. Per du trečdalius respondentų moka po keletą programų, dažniausiai valdo pagrindinę programinę įrangą (MS Word, interneto programos, elektroninio pašto programa), moka naudotis MS Excel bei komunikacijos programomis (Skype, ICQ, msn messenger), įvairiomis kitomis kompiuterinėmis programomis, tarp jų dažnesnės – muzikos bei vaizdo failų redaktoriai. Būtina pažymėti, kad mažiau nei penktadalis respondentų teigė, kad moka naudotis akliesiems ir silpnaregiams pritaikyta ekrano skaitymo programine įranga. Tai reiškia, kad Baltijos šalių aklieji ir silpnaregiai dažniausiai dirba neadaptuota kompiuterine įranga. Be to, dalis kompiuteriu mokančių dirbti respondentų savo žinias vertino tik kaip kompiuterinio raštingumo pagrindus. Būtina išskirti du tokių vertinimų aspektus: 1) dalis aklųjų ir silpnaregių linkę menkinti savo gebėjimus, kaip ir apskritai savo galimybes įvairiose gyvenimo srityse; iš dalies tai yra neįgalumo fakto bei Baltijos šalyse ilgą laiką gyvavusių trukdžių neįgaliems asmenims gyventi atviroje visuomenėje pasekmės; 2) kompiuterinio raštingumo pagrindų turėjimas leidžia tikėtis, kad palankiomis aplinkybėmis šie asmenys greičiau perpras ir perims naujas IKT taikymo galimybes.

B eksperto teigimu, Lietuvoje šiuo metu kompiuteriu naudojasi apie 300 aklųjų ir silpnaregių. **E ekspertas** teigė, kad socialinių paslaugų skyriaus klientai suinteresuoti kompiuterinio raštingumo kursais, tačiau dažniausiai tai jaunimas, ypač studijuojantis aukštesiose arba aukštesniosiose mokyklose. **A ekspertas** teigė, kad didžioji dalis šalies aklųjų ir silpnaregių nemoka dirbti kompiuteriu. Kai kurie šių gyventojų dėl įvairių priežasčių negali naudotis kompiuteriu, pavyzdžiui, dėl diabeto pažeisto pirštų jautrumo. Kita dalis regėjimo negalią turinčių asmenų nenori dirbti kompiuteriu. Tuo įsitikino Lietuvos aklųjų ir silpnaregių ugdymo centras, pasiūlęs žmonėms su regos negalia studijuoti specialų kompiuterių kursą. Neatsiradus poreikiui kursas buvo nutrauktas. Tačiau neigiamos nuostatos kompiuterinio raštingumo atžvilgiu plačiau paplitusios tik tarp vyresnio amžiaus gyventojų, regėjimą praradusių esant vyresnio amžiaus. Tuo tarpu jaunimas kompiuterinio raštingumo mokosi ypač noriai. Paskutiniaisiais metais visi baigusieji specialiąsias vidurines mokyklas įgyja kompiuterinio raštingumo pagrindus. Kasmet šias mokyklas baigia iki 10 jaunuolių. Kiti jaunuoliai su regėjimo negalia mokosi integruotai bendrojo lavinimo mokyklose ir kompiuterinio raštingumo žinias įgyja pagal bendrąją vidurinių mokyklų programą. Be to, aklieji ir silpnaregiai gali išmokyti kompiuterinio raštingumo dalyvaudami įvairiuose projektuose. Lietuvoje per metus apie 60 įvairaus amžiaus aklųjų ir silpnaregių yra apmokomi dirbti

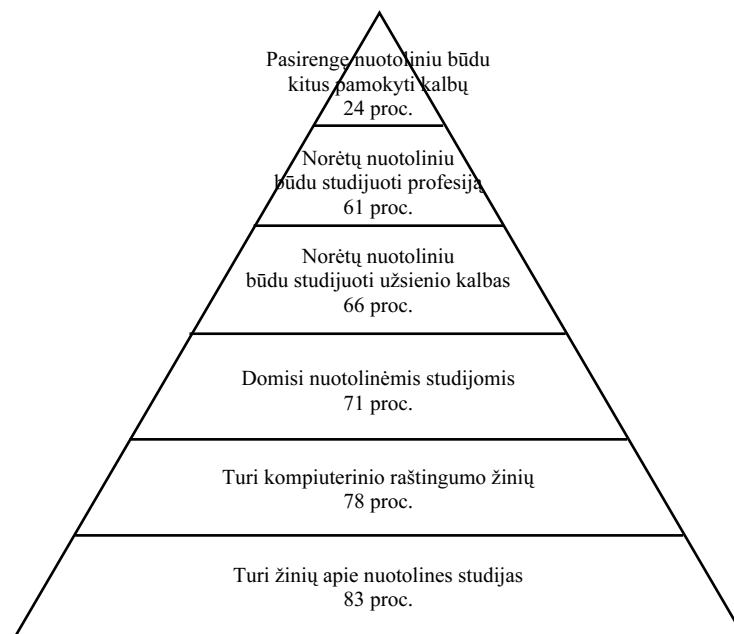
¹ Nors dabartiniu metu negalios lygis nustatinėjamas atsižvelgiant į darbingumo netekimo laipsnį, tyrime buvo naudojama senoji neįgalumo vertinimo sistema, kurioje išskiriamos invalidumo grupės, kadangi Baltijos šalių akliesiems ir silpnaregiams ši sistema geriau pažįstama.

kompiuteriu. Kai pats aklasis arba silpnaregis negali atvykti į kursus, kompiuterinio raštingumo žinios suteikiamos šeimos nariams, kurie vėliau namuose apmoko neįgalųjį.

Galimybės naudotis kompiuteriu ir internetu. Apie trys ketvirtadaliai respondentų teigė turintis galimybę naudotis kompiuteriu bei internetu ir tik mažiau nei dešimtadalis respondentų nurodė, jog neturi galimybių naudotis kompiuteriu bei internetu. Tačiau tik dalis kompiuterių, kuriais naudojasi aklieji ir silpnaregiai, turi interneto prieigą. Apie du trečdalius tyrimo respondentų kompiuteriu bei internetu naudojasi kasdien. Apie dešimtadalis respondentų kompiuteriu ir internetu naudojasi rečiau, kai kurie – net rečiau nei kartą per savaitę arba mėnesį. Du trečdaliai respondentų kompiuteriu bei internetu naudojasi savo namuose, trečdalis – darbo vietoje. Dešimtadalis respondentų kompiuteriu naudojasi įstaigoje, kurioje mokosi, bibliotekoje arba kitose prieinamose vietose. Namuose kompiuteriu besinaudojantys respondentai neretai teigė, kad jų kompiuteris nėra specialiai pritaikytas jų negaliai, o apsirūpinti reikalinga technika bei programine įranga jie neturi galimybių dėl itin didelės kainos. **B eksperto** duomenimis, LASS pastangomis regėjimo negalią turintys gyventojai, kiek leidžia galimybės, aprūpinami techninėmis pagalbos priemonėmis, kompiuteriais. **E eksperto** teigimu, Sąjunga pasirūpina, kad kompiuterine technika pirmiausia būtų aprūpinti studijuojantys neregiai ir silpnaregiai. Atviroje visuomenėje dirbantiems gyventojams su regėjimo negalia sudaromos galimybės namuose naudotis reikalingomis techninėmis pagalbos priemonėmis, pritaikytomis kompiuteriais su atitinkama programine įranga. Technika skiriama arba išnuomojama lengvatinėmis sąlygomis. Tačiau regėjimo negalią turinčių asmenų aprūpinimo tema paskutiniu metu yra viena aktualiausių. **A eksperto** teigimu, įsigyti kompiuterį aklajam arba silpnaregiui jau senokai nebėra problema, tačiau problema lieka kompiuterinės technikos pritaikymas, prieinamumas ir abiejų kaina.

Nuotolinių studijų poreikis. Tyrime dalyvavę respondentai dažniausiai buvo kažką girdėję apie nuotolines studijas. Apie galimybes studijuoti nuotoliniu būdu visai nieko nebuvo girdėję tik kiek mažiau nei penktadalis respondentų. Tačiau generalinės visumos atžvilgiu empirinio tyrimo rezultatai gali būti optimistiškesni, palyginti su tikrąja būkle: tikėtina, kad realiai apie nuotolines studijas nieko nėra girdėję gerokai daugiau tiriamos grupės gyventojų, ypač vyresnio amžiaus bei atokesnėse vietovėse gyvenantys aklieji ir silpnaregiai.

Mokymuose, kurie būtų organizuoti nuotoliniu būdu, norėtų dalyvauti per du trečdalius respondentų, nors pusė taip teigė abejodami. Apie penktadalis respondentų teigė, jog tokiuose mokymuose dalyvauti nenorėtų. Taigi apie 42 proc. respondentų nenorėtų studijuoti nuotoliniu būdu. Baltijos šalių aklieji ir silpnaregiai taip pat nėra pasirengę nuotoliniu būdu mokymo tikslais bendrauti su kitais žmonėmis, pavyzdžiui, kitakalbius neprofesionaliai pamokyti savo gimtosios kalbos. Beveik pusė respondentų teigė, kad to daryti negalėtų, penktadalis į klausimą neatsakė, dar dešimtadalis teigė, kad iš esmės galėtų nuotoliniu būdu pamokyti kitus žmones, tačiau nenorėtų.

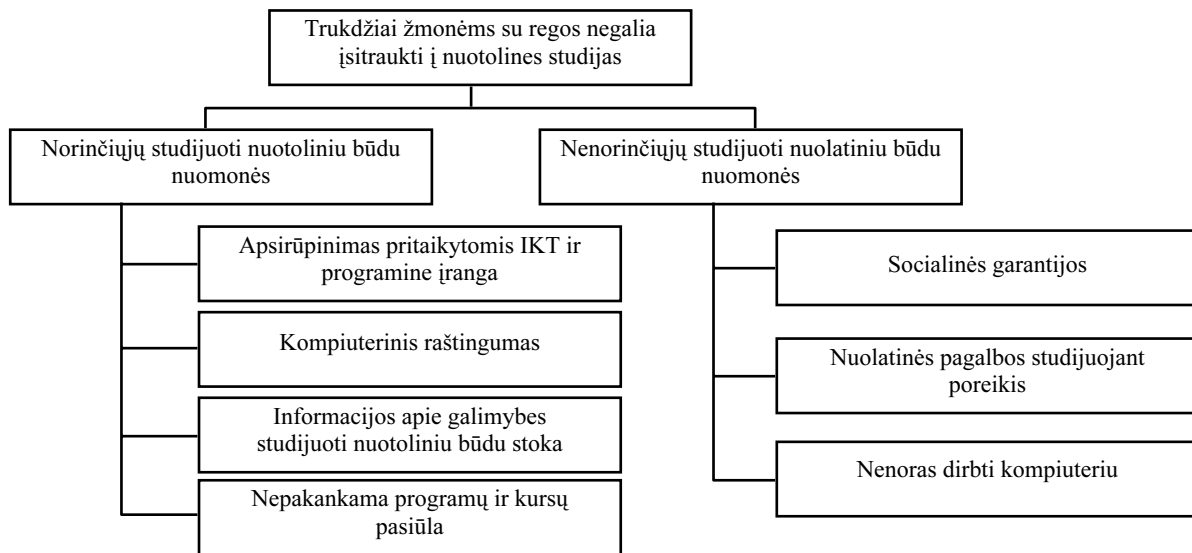

1 schema. Respondentų, į atitinkamus klausimus atsakiusių teigiamai, dalis

Respondentų nuostatos dalyvauti nuotolinėse studijose ypač išryškėjo lyginant atsakymus apie kompiuterinį raštingumą, žinias apie nuotolinius mokymus, galimybes dalyvauti profesiniuose bei kalbų mokymuose, kurie būtų teikiami nuotoliniu būdu (žr. 1 schemą). Apie nuotolines studijas yra girdėję net ir tie gyventojai, kurie nemoka dirbti kompiuteriu. Vis dėlto būti įtraukti į nuotolinius mokymus norėtų mažiau aklujų ir silpnaregių, nei moka dirbti kompiuteriu arba yra kažką girdėję apie nuotolinius mokymus. Mokyti profesijos bei kelti kvalifikaciją nuotoliniu būdu norėtų mažiau nei tokiu pat būdu mokytis kalbų regos negalia turinčiųjų. Tyrimas parodė, jog tik penktadalis respondentų galėtų ir norėtų nuotoliniu būdu dalyvauti vadinamuosiuose vertėjų tinkluose, kur dalytųsi kalbų, kurias patys moka, žinomis su kitais žmonėmis.

A eksperto teigimu, nuotoliniai mokymai aklajam arba silpnaregiui yra pažengusių lygis, kadangi reikia pakankamai gerai valdyti kompiuterį. Tuo tarpu didelė aklujų ir silpnaregių dalis šalyje neturi kompiuterio arba turimas kompiuteris nėra pritaikytas, neturi interneto prieigos bei kompiuterinio raštingumo žinių. Kiek palankesnė padėtis plėtoti nuotolinius mokymus akliesiems ir silpnaregiams yra tik didžiuosiuose miestuose. **E eksperto** vertinimais, šiuo metu tarp Vilniaus ir Alytaus apskričių aklujų ir silpnaregių galėtų būti apie 200 potencialių nuotolinių mokymų dalyvių.

Įtraukties į nuotolines studijas trukdžiai. Priežastis, turinčias Baltijos šalių aklujų ir silpnaregių neigiamoms nuostatoms dėl nuotolinių studijų, galima išskirti pagal jas išsakiusių asmenų intenciją studijuoti arba nestudijuoti nuotoliniu būdu (žr. 2 schemą).

2 schema. Pagrindiniai trukdžiai akliesiems ir silpnaregiams įsitraukti į nuotolines studijas

Apie dešimtadalis nenorinčiųjų studijuoti nuotoliniu būdu iš viso nenori savo gyvenimo susieti su kompiuteriu. Dar dešimtadalis norėtų, kad studijų metu šalia nuolat būtų asmuo, su kuriuo būtų galima konsultuotis, diskutuoti. Nuostata būdinga asmenims, kurie linkę nepasitikėti nauja studijų forma. Po keletą respondentų teigė negalintys dalyvauti nuotoliniuose mokymuose, nes stokoja laiko, motyvacijos, valios, sveikatos ir kt. Tyrimas nepateikia duomenų nuodugnesnei analizei, tačiau tokiuose atsakymuose neretai slypi socialinių garantijų klausimas, nepasitikėjimas savo gebėjimais arba baimė peržengti kasdienio patyrimo ribas. Didžiąją gyvenimo dalį gyvenantys socialinėje atskirtyje aklieji ir silpnaregiai dažniausiai yra puikiai adaptavęsi gyventi uždaros bendruomenės sąlygomis. Paprastai turi darbą aklujų ir silpnaregių įmonėje arba organizacijoje, jaučiasi socialiai integruoti ir nieiško naujų būdų įsitvirtinti darbo rinkoje arba visuomenėje, tuo labiau – naujoje, dar sunkiai suvokiamoje skaitmeninėje visuomenėje.

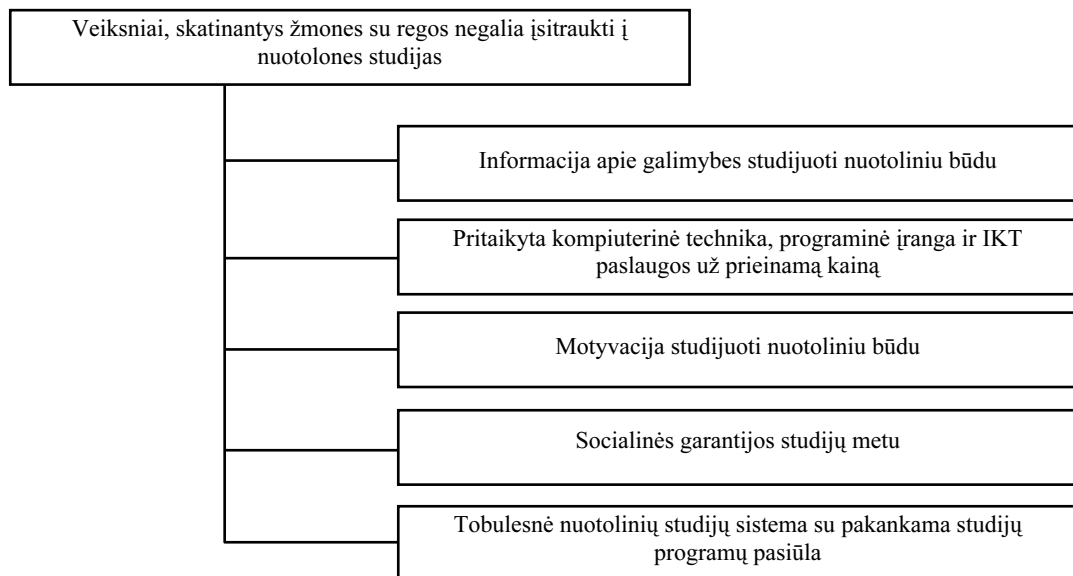
Penktadalis norinčiųjų studijuoti nuotoliniu būdu pirmiausia susiduria su kompiuterinės įrangos prieinamumu bei gebėjimų ja naudotis stoka. Konkrečiai buvo nurodyta: kompiuterinis neraštingumas, nepritaikytas kompiuteris, kompiuterio neturėjimas, galimybių naudotis kompiuteriu bei internetu neturėjimas. Norintieji studijuoti nuotoliniu būdu stokoja ir informacijos apie tokias galimybes akliesiems ir silpnaregiams. Kita vertus, kaip minėta anksčiau, specializuotų nuotolinių studijų akliesiems ir silpnaregiams Baltijos šalyse nėra pakankamai, todėl dalis norinčiųjų studijuoti nuotoliniu būdu neranda sau tinkamo kurso arba studijų krypties. Buvo teigiama, kad nuotolinių studijų sistemų siūlomos visos pro-

gramos netenkina norinčiųjų studijuoti tik atskirą modulį. Taigi besidomintys nuotoliniais mokymais Baltijos šalyse aklieji ir silpnaregiai susiduria su nepakankama studijų programų pasiūla, įvairove ir prieinamumu.

Įtrauktį į nuotolines studijas skatinantys veiksniai. Dviejų trečdalių respondentų nuomone, įtrauktį į nuotolinius mokymus labiausiai galėtų paskatinti platesnė informacija apie tokias galimybes asmenims su regos negalia. Trečdaliu respondentų nuomone, aklujų ir silpnaregių įtrauktį į nuotolinius mokymus padidintų jų supažindinimas, kaip naudotis nuotolinių studijų priemonėmis. Po penktadalį respondentų nurodė, kad yra būtina adaptuota kompiuterinė įranga bei pakankami finansiniai ištekliai. Akliesiems ir silpnaregiams kompiuterinės technikos, programinės įrangos bei skaitmeninių paslaugų, tarp jų interneto, kaina kol kas yra per didelė. Keli respondentai išreiškė nuomonę, jog šalyje būtina tobulinti nuotolinių studijų kursų ir programų pasiūlą. Nuotolinėmis studijomis labiau besidomintys Lietuvos aklieji ir silpnaregiai išreiškė nuomonę, kad nuotolinių studijų sistemą reikėtų tobulinti ne tik neįgaliesiems, bet ir „sveikajai“ visuomenės daliai. Visi paminėti veiksniai paskatintų žmones su regos negalia nuotoliniu būdu studijuoti profesiją ir kalbas bei apskritai įsitraukti į nuotolines studijas. **A eksperto** teigimu, nuotoliniams mokymams skirta platforma bus efektyvi ir naudojama tik tuo atveju, jeigu bus teikiama ne tik regos neįgaliesiems, bet ja naudosis ir kiti neįgalūs asmenys bei sveikieji. Tik tokiu atveju aklieji ir silpnaregiai nesijaus naujo pobūdžio socialinėje atskirtyje, o tai juos motyvuos dalyvauti priemonėje. Aktualus ir nuotolinių studijų prieinamumas bei priartinimas prie vartotojo. Nuotolinių studijų priemonė akliesiems ir silpnaregiams bus naudojama tiek, kiek ji bus paprasta ir patogi naudoti.

Apibendrinant veiksnius, galinčius prisidėti prie Baltijos šalių aklujų ir silpnaregių įtraukties į nuotolines studijas bei informacinę visuomenę plačiąja prasme, galima išskirti į penkias grupes, pavaizduotas 3 schema:

3 schema. Veiksniai, galintys paskatinti akluosius ir silpnaregius studijuoti nuotoliniu būdu

Išvados

Apibendrinant tyrimo duomenis galima daryti išvadas:

- Dabartiniu metu potencialūs nuotolinių studijų studentais galėtų būti ne daugiau kaip trečdalis Baltijos šalių aklujų ir silpnaregių.

- Aklujų ir silpnaregių įtrauktį į nuotolines studijas Baltijos šalyse stabdo pirmiausia motyvacijos integravimas stoka. Ji ypač būdinga vyresnės kartos bei žemesnio išsilavinimo žmonėms su regos negalia. Turi įtakos ir daugelis kitų veiksnių: nesuvoktas modernių mokymosi formų poreikis; regėjimo negalią turinčių žmonių poreikiams nepritaikyta skaitmeninė erdvė; nepakankamas IKT prieinamumas ir kompiuterinio raštingumo lygis; informacijos stoka; nepakankama kursų ir programų pasiūla; nepakankamas visų proceso subjektų bendradarbiavimas.

- Nepaisant esamos padėties ir kliūčių potencialių nuotolinių studijų studentų skaičius tarp Baltijos šalių aklujų ir silpnaregių sparčiai auga. Prielaidas sudaro didėjanti aklujų ir silpnaregių integracija į atvirą visuomenę ir atvirą darbo rinką, kurioje didėja reikalavimai jų profesinėms žinioms bei bendrie-

siems gebėjimams. Kita vertus, nuolat ir sparčiai tobulėjanti nuotolinių studijų sistema su plėtojama kursų ir programų pasiūla, atitinkanti potencialių studentų poreikius, atveria daugiau galimybių ir žmoniems su regos negalia.

- Taigi tyrimas atskleidė palankią erdvę nuotolinių studijų plėtrai Baltijos šalių aklųjų ir silpnaregių bendruomenėse, o plačiąją prasmę – žmonių su regos negalia integracijai į informacinę visuomenę.

LITERATŪRA

1. „Lietuvos mokslo ir studijų kompiuterių tinklo LITNET 2005–2009 metų plėtros LITNET-2 programa“, patvirtinta Švietimo ir mokslo ministro 2005-04-14 įsakymu Nr. ISAK-698.
2. „Visuotinio kompiuterinio raštingumo programa“, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 15 d. nutarimu Nr. 1176.
3. A Memorandum on Lifelong Learning. 2000. *Commission of the European Communities*. Brussels.
4. e-Learning Development Strategy 2007–2012. *Estonian Information Technology Foundation*. www.eitsa.ee [žiūrėta 2007 09 05].
5. *Elektroninių straipsnių bazė neregiamis ir silpnaregiams*. 2007. Lietuvos aklųjų inovacininkų sąjunga. www.laisa.vu.lt/db [žiūrėta 2007 09 05].
6. Estonian e-Learning Development Centre. 2007. *Estonian Information Technology Foundation*. www.eitsa.ee [žiūrėta 2007 09 05].
7. Estonian e-University consortium. 2007. *Estonian Information Technology Foundation*. www.e-uni.ee [žiūrėta 2007 09 05].
8. *Estonian e-Vocational School consortium*. 2007. www.e-vet.ee [žiūrėta 2007 09 05].
9. *Eurostat*. 2007. Interneto duomenų bazė. www.europa.eu.int/comm/eurostat [žiūrėta 2007 09 05].
10. Hallahan, D. P.; Kauffman, J. M. 2003. *Ypatingieji mokiniai ir specialiojo ugdymo įvadas*. Vilnius: Alma littera, 2003.
11. www.eks.lt [žiūrėta: 2007 09 05].
12. *Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjunga*. 2007. www.lass.lt [žiūrėta 2007 09 05].
13. *Lietuvos distancinio mokymo centras*. 2007. Kaunas: <http://distance.ktu.lt> [žiūrėta 2007 09 05].
14. *Lietuvos informacinės visuomenės plėtros iki 2010 metų strategija*.
15. Public Online Services and User Orientation. *eLearning Country Brief: Estonia*. 8/2005.
16. SEE-VIP - Selected eLearning Education for Visually Impaired People. www.seevip.net/en/index.html [žiūrėta 2007 09 05].
17. Special Eurobarometer 261. Wave 65.3. *European Commission*. October, 2006.
18. Survey on Information and Communication Technologies in enterprises. 2006. *Eurostat*. www.europa.eu.int/comm/eurostat [žiūrėta: 2007 06 30].
19. Ušėckienė, L.; Baranauskienė, I. 2005. Tarpininkavimo kryptingumas neregijų įsidarbinimo požiūriu. *Socialinis darbas*, 2005, nr. 4(1).

NEEDS OF BLIND AND VISUALLY IMPAIRED PEOPLE FOR THE INTEGRATION INTO INFORMATION SOCIETY IN THE BALTIC STATES

Vida Česnuitytė

Mykolas Romeris University

Summary

In April–June 2007, interviews with 106 blind and visually impaired people (VIP) and five experts from the Baltic States were accomplished. The purpose was to identify the needs and opportunities for eLearning for VIP in the Baltic States. It was found that Baltic States provide a favourable environment for eLearning development in the community of VIP. Involvement of VIP into eLearning process is impeded by insufficient program diversity, unrecognized need for modern training forms, low motivation for integration especially peculiar to elder generation and uneducated people, non-adapted digital environment, insufficient ICT availability and computer literacy and information deficiency. Consequently, an existing eLearning market for VIP at the moment is slender in Baltic States. Despite the present situation and existing obstacles, the Baltic eLearning market for VIP is rapidly growing. The growth is preconditioned by intensifying integration of VIP into an open society and open market and increasing requirements for professional knowledge and general skills and developing diversity of eLearning programs corresponding to the needs of potential students.

Keywords: blind and visually impaired people, eLearning, computer literacy, integration of blind and visually impaired into information society.